

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-11>

УДК 336.1

ОЦІНКА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

ASSESSMENT OF THE PAYMENT CARD MARKET IN UKRAINE

Литвинчук Ірина Вікторівнакандидат економічних наук, доцент,
Державний університет «Житомирська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3316-4952>**Назаренко Тетяна Петрівна**кандидат економічних наук, доцент,
Державний університет «Житомирська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7702-8122>**Дячук Владіслав Васильович**здобувач ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-2414-1780>
Державний університет «Житомирська політехніка»**Lytvynchuk Iryna, Nazarenko Tetiana, Diachuk Vladislav**
Zhytomyr Polytechnic State University

Стаття присвячена оцінці ринку платіжних карток в Україні. Авторами проведено аналіз основних показників, що характеризують особливості використання платіжних карток як головного інструменту організації грошового обігу. Зокрема, проаналізовано динаміку кількості платіжних карток, охарактеризовано показники динаміки кількості платіжних карток у розрізі платіжних систем протягом 2020–2023 рр. Також проведено розподіл безготівкових операцій в частині їх кількості (безготівкових та з отримання готівки) та суми використання платіжних карток, емітованих українськими банками в Україні та за її межами. Доведено, що українці й надалі віддають перевагу безготівковим операціям з платіжними картками. Узагальнено основні перспективи та тенденції розвитку ринку платіжних карток в Україні та наведено напрями подальших наукових досліджень.

Ключові слова: платіжна картка, платіжні системи, безготівкові операції, безготівкові розрахунки, ринок платіжних карток.

A payment card plays a special role in the trade and services sector. It is used to make numerous payments and banking transactions, and in modern reality it is the most convenient way to settle accounts between buyers, sellers, businesses, and their employees. The surge of banking technologies in the field of cashless payments motivates commercial banks to issue large volumes of bank cards, which leads to increased competition in the payment card market. This, in turn, encourages commercial banks to create various payment card options that can meet the growing need for comprehensive services for individual entrepreneurs, large corporations, and citizens of our country. The article aims to study the current situation with the progress of card payment systems in Ukraine and summarize the main prospects and trends in developing the payment card market. The research methods used are grouping, analysis, synthesis and economic analysis to visualize the functioning of the payment card market in Ukraine; comparison – to forecast the values of the payment card market, and economic and mathematical methods – to study the impact of economic indicators on the development of the payment card market in Ukraine. The database of the study is the regulatory framework for the functioning of the bank payment card market in Ukraine; annual financial reports and periodic statistical reviews of the NBU, materials of printed and online media on the functioning and extension of the bank payment card market, etc. The authors analyze the main indicators characterizing the peculiarities of using payment cards as the main instrument for organizing money circulation. In particular, the article analyzes the dynamics of the number of payment cards and characterizes its indicators on the number of payment cards in the context of payment systems during 2020–2023. It is also arranged non-cash transactions in terms of their number (cashless and cash withdrawals) and the frequency of using payment cards issued by Ukrainian banks in Ukraine and abroad. It has been proven that Ukrainians prefer non-cash transactions via payment cards. The scientific novelty of the findings results in the formation of the author's analytical approach to studying factors affecting the progress of the bank payment card market using economic analysis tools, as well as the formulation of recommendations on trends and prospects for developing the payment card market in Ukraine. The

practical significance of the obtained results includes the possibility of using the scientific and theoretical outcomes proposed in the article in building up the market of card payment systems in Ukraine. Some provisions are the groundwork for further research.

Keywords: payment card, payment systems, cashless transactions, cashless payments, payment card market.

Постановка проблеми. В умовах пандемії та повномасштабного вторгнення на ринку банківських послуг особливого значення набувають карткові платіжні технології, що пов'язано із ефективністю, надійністю та зручністю безготівкових розрахунків. Розрахункові операції з використанням платіжних карток значно розширили спектр банківських фінансових послуг та збільшили розмір банківського прибутку. Зокрема, центральний банк країни зацікавлений у збільшенні обсягів безготівкових розрахунків з метою покращення моніторингу та регулювання грошових потоків усередині країни. Враховуючи всі переваги платіжних карток актуальним є дослідження тенденцій розвитку ринку платіжних карток в Україні, виявлення проблем та перспектив його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання ринку платіжних карток у власних наукових дослідженнях підтвердили: Бублик Є. О. [1, с. 51–65], Волкова Н. І. [2, с. 18–25], Дзюблюк О. В. [3, с. 152–164], Катюха К. О. [4, с. 34–36], Корецька Н. І., Збірнун Д. В. [5, с. 141], Пальоха Т. М. [7, с. 7–9], Фастовець Є. О. [8, с. 3–5] та ін. Незважаючи на велику кількість досліджень проблематики стосовно платіжних карток, актуальність аналізу їх сучасного стану і основних тенденцій розвитку є завжди актуальною.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження поточної ситуації розвитку карткових платіжних систем в Україні та узагальнення основних перспектив і тенденцій розвитку ринку платіжних карток.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні спостерігається конкуренція банків щодо освоєння нових сегментів ринку платіжних карток. Попит клієнтів на надійний та зручний засіб розрахунку стимулює діяльність банків для надання різноманітних якісних послуг і продуктів. Адже за допомогою платіжних карток клієнти можуть отримувати заробітну плату та пенсію, розраховуватися в торговельних мережах, замовляти та оплачувати найрізноманітніші товари, роботи і послуги, здійснювати банківські перекази, одержувати кредити та інше [4, с. 36]. Операції з платіжними картками, з одного

боку, розширюють спектр банківських послуг, а з іншого – являються потужним джерелом ресурсів в іноземній та в національній валютах [4, с. 35]. Загалом за останні десятиліття платіжні картки стали неодмінним атрибутом нашого життя. Практично кожен банк, що працює з приватними особами, надає своїм клієнтам можливість відкриття тих або інших платіжних карток. Усе більше і більше операцій сьогодні можна здійснити з їх допомогою. Ще кілька років тому платіжна картка асоціювалася в розумінні споживача як зручний спосіб здійснення покупок без необхідності використання наявних грошових коштів [5, с. 6]. Сьогодні за допомогою платіжних карток є можливість оплачувати використання мобільного зв'язку, покупки в Інтернеті, отримувати доступ до дистанційного управління банківськими рахунками, користуватися різноманітними дисконтними і бонусними програмами тощо [7, с. 9.]

Банківські платіжні картки виступають ефективним інструментом грошово-кредитної політики держави. Їхнє масове використання суспільством породжує ряд процесів, що позитивно впливають на економіку нашої країни. Так, вони сприяють зменшенню готівкової маси в обігу, забезпечують додаткову стабільність національної грошової одиниці і економічну стабільність держави в цілому [8, с. 3].

Динаміка ринку платіжних карток та рівень його розвитку сьогодні є індикаторами, за якими можна відслідковувати ступінь розвитку банківського сектору економіки та загальну фінансову грамотність населення країни. У зв'язку з цим банки сьогодні приділяють особливу увагу розширенню клієнтської бази, випуску платіжних карток та залученню нових клієнтів.

Проаналізуємо динаміку кількості платіжних карток в Україні за 2020 – III кв. 2023 р. (рис. 1).

За результатами аналізу, дійшли висновків, що основна кількість випущених платіжних карток зросла на 30,8 % та станом на 1 жовтня 2023 року становить 112,4 млн шт. Стрімке зростання можна спостерігати за виданими картками безконтактної оплати, протягом 2020–2023 рр. Це пояснюється зростанням популярності даного типу платіжних карток

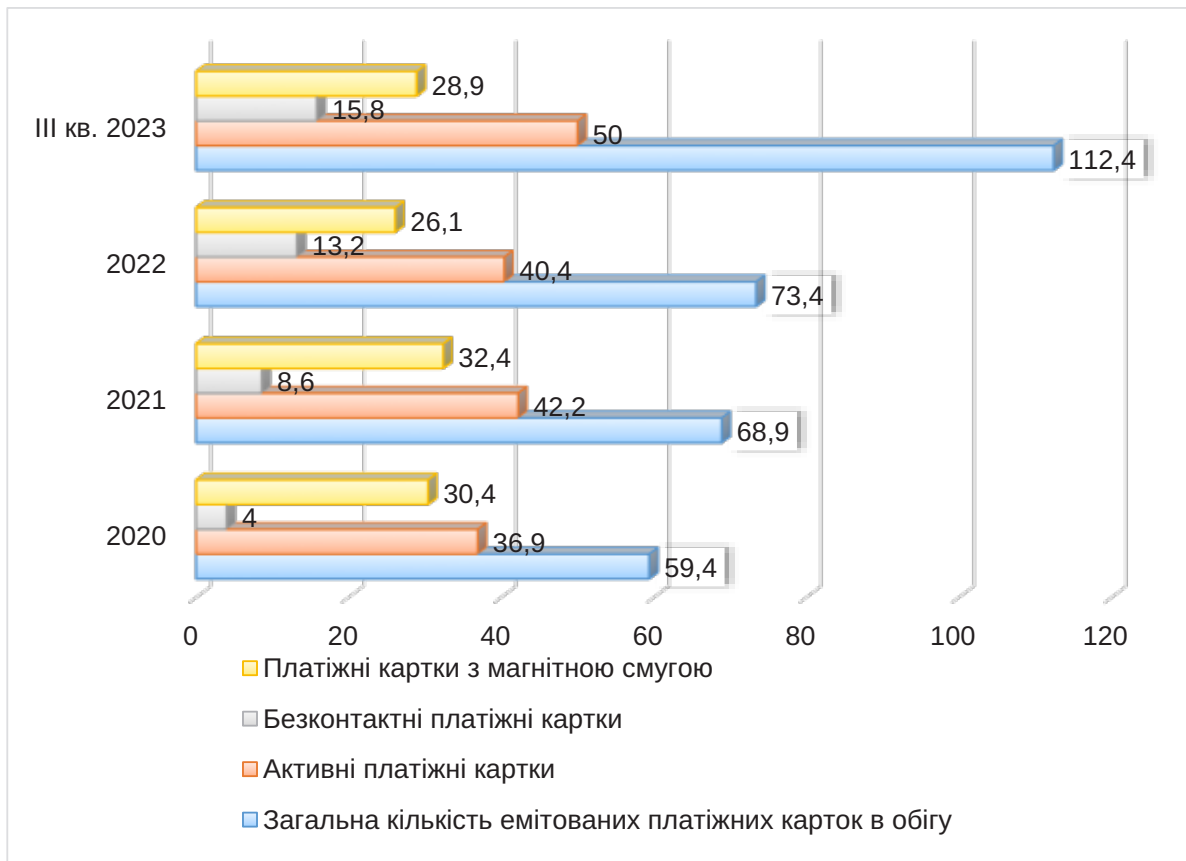

Рис. 1. Динаміка кількості платіжних карток в Україні за 2020–III кв. 2023 р.

Джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ [6]

й призводить до підвищення безготівкових операцій. Також можна спостерігати стрімке зменшення кількості платіжних карток із магнітною смугою до показника 26,1 млн шт. у 2022 році, даний показник на 19,4 % менший від того ж показника 2023 року й на 6,5 % менший, ніж це було 2020 року.

Проаналізуємо кількість платіжних карток у розрізі платіжних систем в Україні протягом 2020–2023 рр. (табл. 1).

За проведеними розрахунками можна зробити висновок, що попри постійне збільшення кількості карток платіжної системи MasterCard, про що свідчать позитивні показники абсолют-

Таблиця 1

Показники динаміки кількості платіжних карток у розрізі платіжних систем в Україні за 2020–2022 рр.

Показник	Станом на 1 січня								
	2021			2022			2023		
	Абсолютне відхилення, млн. шт.	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %	Абсолютне відхилення, млн. шт.	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %	Абсолютне відхилення, млн. шт.	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %
MasterCard	0,4	0,85	-3,7	3,1	6,51	-7,9	4,3	0,7	-8,0
Visa	4,2	20,0	3,9	12,6	50,0	8,0	18,1	65,0	12,3
ПРОСТІР	0	0	-0,2	0	0	-0,1	0	0	-0,1

Джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ [6]

ного відхилення та темпів приросту протягом усього аналітичного періоду, частка цих карток у загальній кількості постійно зменшувалась – з 68,5% у 2020 р. до 49,9% у 2023 році. Це пов'язано зі значним зростанням кількості карток платіжної системи Visa.

Далі пропонуємо розглянути розподіл безготівкових операцій з використанням карток в Україні протягом 2020 – III кв. 2023 року (рис. 2).

Кількість безготівкових операцій, під час яких клієнти користуються платіжними картками, показує тенденцію до зростання з 1297 млрд. грн. у 2020 році до 1854 млрд. грн. на 1 жовтня 2023 року. Слід зауважити, що зростання безготівкових розрахунків є наслідком обмежень, спричинених пандемією, яка виникла у 2020 році.

Зокрема, кількість операцій (безготівкових та з отримання готівки) з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, в Україні та за її межами у III кварталі 2023 року становила 1 972,5 млн шт., а їхня сума – 1 407,1 млрд грн. З них безготівковими були 1 844,6 млн операцій на загальну суму 890,8 млрд грн (рис. 3). Водночас частка безготівкових операцій в III кварталі 2023 року за сумою перебуває на рівні 63,3% від загальної суми операцій із платіжними картками, за кількістю – досягає 93,5% (за II квартал 2023 року – 62,1% та 92,8% відповідно). Тобто українці й надалі віддають перевагу безготівковим операціям з платіжними картками.

Таким чином, аналіз основних показників, що характеризують особливості використання

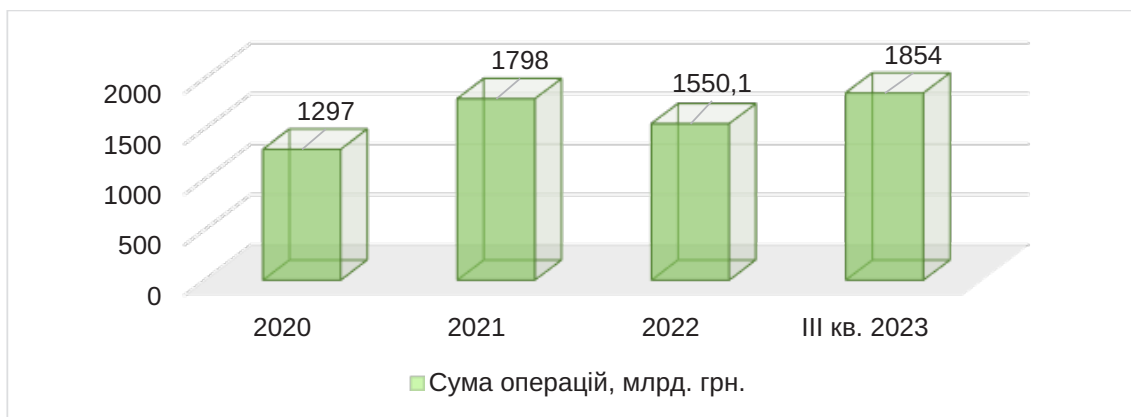

Рис. 2. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток в Україні за період 2020–III кв. 2023 року

Джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ [6]

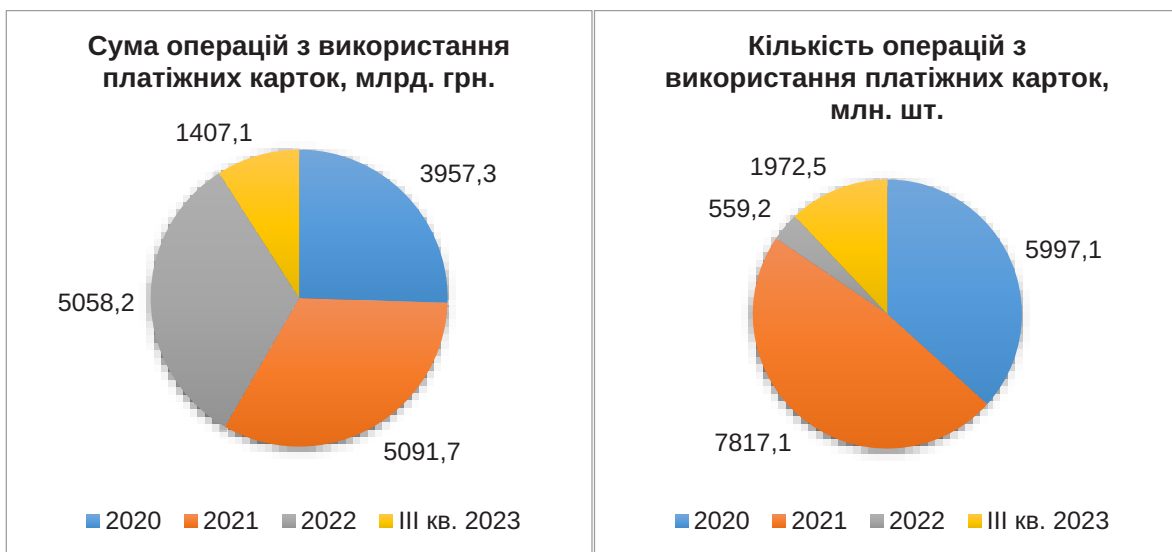

Рис. 3. Операції, здійснені із використанням платіжних карток в Україні за 2020–III кв. 2023 рр.

Джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ [6]

платіжних карток як головного інструменту організації грошового обігу, свідчить про те, що протягом останніх років спостерігається позитивна динаміка із багатьох напрямків: високі темпи приросту обсягу ринку банківських платіжних карток; зростання кількості карткових операцій для оплати товарів у мережі інтернет; збільшення сучасної інфраструктури, що забезпечує роботу з платіжними картками, а відтак і зростання популярності використання безконтактних карток і віртуальних карток з мобільних додатків; помітне зниження, хоч і недостатніми темпами частки операцій з отримання готівки у загальній структурі операцій з платіжними картками. При цьому чим більше картковий оборот охоплюватиме площину безготівкових розрахунків, тим привабливіше та економічно вигідніше ставатиме використання банківських платіжних карток для більшості власників [3, с. 160].

Удосконалення міжбанківських розрахунків, створення ефективної, надійної та безпечної загальнодержавної платіжної системи й на сьогодні є основним завданням НБУ.

Наразі в Україні сформовані сприятливі передумови для подальшого розвитку ринку платіжних карток, до яких можна віднести [1, с. 53]: банківські платіжні картки є більш ліквідними від депозитів навіть в умовах кризи; існуючі адміністративні обмеження щодо розрахунків готівкою ставлять вимогу перед населенням переводити заощадження у безготівкову форму; розвиток інформаційних технологій, зростання покупок в Інтернет-магазинах, Інтернет-банкінг роблять неминучим використання платіжних карток; існуюча зацікавленість багатьох сторін у розвитку електронних розрахунків платіжними картками.

Також заслуговує на увагу Концепція удосконалення платіжних послуг в Україні в умовах невизначеності [2, с. 21], запропонована групою авторів. Її метою є створення ефективної, стабільної та інноваційної системи платіжних послуг, яка буде забезпечувати надійність, швидкість та безпеку усіх операцій, що буде досягнене шляхом виконання поставлених задач за допомогою використання таких інструментів, як: підвищення фінансової гра-

мотності населення; методів фінансування та розвитку фінтехстартапів, направлених на покращення ринку платіжних послуг; методів впровадження новітніх технологій; вдосконалення нормативно-правового забезпечення; напрямів розширення глобального доступу [2, с. 22].

Висновки. Отже, сучасний етап розвитку ринку платіжних карток в Україні характеризується рядом особливостей, зокрема: активна участь у міжнародних карткових платіжних системах; розвиток внутрішніх платіжних систем, що потребує ретельного визначення правил і процедур обігу національних платіжних карток; зростання обсягів розрахунків пластиковими картками; зростання обсягів емітованих карток; удосконалення нормативно-правової бази з метою підвищення ефективності функціонування ринку карткових платіжних інструментів в Україні та спрощення його взаємодії з міжнародними платіжними системами.

Щодо тенденцій та перспектив розвитку ринку платіжних карток в Україні, можна запропонувати такі заходи: створення сприятливого нормативно-правового середовища, розвиток платіжної інфраструктури, постійне вдосконалення захисту платіжних карток від шахрайств, розвиток супутніх інформаційно-комунікаційних технологій, зниження розміру тарифів на обслуговування платіжних карток, розширення спектру платіжних послуг за допомогою інновації у сфері платіжних технологій, розробка бонусних програм для різних цільових аудиторій, зростання фінансової грамотності та довіри населення, опанування зарубіжних новацій у сфері платіжних послуг, подальший розвиток національної платіжної системи «Простір».

Зазначимо, на сьогодні існує ряд проблем у використанні платіжних карток, зокрема, удосконалення захисту платіжних систем від проявів шахрайства, удосконалення методів впровадження новітніх технологій та підвищення фінансової грамотності серед населення, оптимізація тарифної політики банків, що є перспективними напрямками подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Бублик Є. О. Ринок платіжних карток в Україні: перспективи та обмеження розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 3. С. 51–65.
- Волкова Н. І., Криворучко А., Янішевський Б. Розвиток ринку платіжних послуг в умовах невизначеності. *Modern Economics*. 2023. № 39(2023). С. 18–25. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-03)

3. Дзюблук О. В. Банківські платіжні картки як головна форма сучасних грошових відносин і основа грошового обігу. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 1. С. 152–164.
4. Катюха К. О., Успенко В. І. Аналіз стану та розвитку ринку платіжних карток. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2012. № 2 (18). С. 34–36.
5. Корецька Н. І., Збирун Д. В. Ринок платіжних карток України: аналіз та стратегії забезпечення ефективності функціонування : монографія. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2016. 141 с.
6. Офіційний сайт Національного банку України. Платежі та розрахунки. URL: <https://bank.gov.ua/>
7. Пальоха Т. М. Суть та значення операцій із використанням платіжних карток у комерційних банках. *Управління розвитком*. 2013. № 5. С. 7–9.
8. Фастовець Є. О. Пластикові картки у сучасному суспільстві. Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education. 2012. № 18–27. С. 3–5.

REFERENCES:

1. Bublyk E. O. (2016) Rynok platizhnykh kartok v Ukraini: perspektyvy ta obmezhenia rozvytku [Payment Card Market in Ukraine: Prospects and Limitations of Development]. *Ekonomika i prohnozuvannia – Economics and forecasting*, vol. 3, pp. 51–65.
2. Volkova N. I., Krivoruchko A., Yanishevsky B. (2023) Rozvytok rynku platizhnykh posluh v umovakh nevyznachenosti [Development of the payment services market under conditions of uncertainty]. *Modern Economics*, vol. 39(2023), pp. 18–25. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-03)
3. Dziublyuk O. V. (2024) Bankivski platizhni kartky yak holovna forma suchasnykh hroshovykh vidnosyn i osnova hroshovoho obihu [Bank payment cards as the main form of modern monetary relations and the basis of money circulation]. *Ekonomichniy analiz – Economic analysis*, vol. 34(1), pp. 152–164.
4. Katyukha K. O., Uspalenko V. I. (2012) Analiz stanu ta rozvytku rynku platizhnykh kartok [Analysis of the state and development of the payment card market]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky – Economics and management of machine-building enterprises: problems of theory and practice*, vol. 2 (18), pp. 34–36.
5. Koretska N. I., Zbyrun D. V. (2016) Rynok platizhnykh kartok Ukrainy: analiz ta stratehii zabezpechennia efektyvnosti funktsionuvannia: monohrafiia. [Payment Cards Market of Ukraine: Analysis and Strategies for Ensuring Effective Functioning: monograph]. Lutsk: RVV Lutskoho NTU, 141 p. (in Ukrainian)
6. Ofitsiynyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy. Platezhi ta rozrakhunky [Official website of the National Bank of Ukraine. Payments and settlements]. Available at: <https://bank.gov.ua/>
7. Palkha T. M. (2013) Sut ta znachennia operatsii iz vykorystanniam platizhnykh kartok u komertsiynykh bankakh [The essence and significance of operations with the use of payment cards in commercial banks]. *Upravlinnia rozvytkom – Development management*, vol. 5, pp. 7–9.
8. Fastovets Ye. O. (2012) Plastykovi kartky u suchasnomu suspilstvi [Plastic cards in modern society]. *Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education*, vol. 18–27, pp. 3–5.